

A Bádogember lépeget

Ismerkedés egy könyvtári szoftverrel

*Mottó: „...tutajt készíteni időbe telik, még akkor is, ha valaki olyan ügyes és fáradhatatlan, mint a Bádog Favágó...”
(Baum: Óz, a nagy varázsló. – Szöllősy Klára fordítása.)*

Hazánkban is örömdetesen terjednek a világon már másutt sikeresen működő könyvtári rendszerek. Milyen gondokkal és örömökkal találkozik az, aki az elsők között ismerkedik meg egy hazánkban nemrég még új, de ma már 13 helyen működő könyvtári rendszerrel – erről szól a cikk.

Hogy is kezdődött?

Valamikor 1992 januárjában történt. Intézeti felettem egy angol nyelvű programismertetővel kezében lépett szobámba, s míg átadta, megjegyezte, hogy az *Information Management & Engineering* nevű angol cég által készített *TINLIB* könyvtári programról van szó, amelynek magyarországi bevezetését esetleg az intézet fogja végezni. Megkért, hogy olvassam el az anyagot, s mondjak róla véleményt.

Tudtam, hogy egy szoftver minőségét nem lehet néhány oldalas leírás alapján megítélni, sőt még egy bemutatásra készült változat szorgalmas próbálgatásával sem, hiszen számos probléma csak éles használatban derül ki, és gyakran csak akkor, ha egy bizonyos funkciót éppen olyan formában kérnek számon a programtól, amely eddig sem a tesztelést végző fejlesztőnek, sem az eddigi felhasználóknak nem jutott eszébe.

Jómagam ugyan sokat foglalkoztam – főleg CDS/ISIS alapú – bibliográfiai adatbázisok tervezésével, építésével, konvertálásával, sőt módomból volt egy-két hónapig ismerkedni a BRS/Search szöveges adatbázis-kezelővel is, de működő integrált könyvtári rendszert úgyszólván még távolról sem láttam.

Nosztalgia

Könyvtári tapasztalattal némiképp jobban álltam. A SZÁMOK-ban töltött hosszú kiadványszerkesztői és rövid programozói évek után 1981-ben *Jacsó Péter*, aki akkor – ha jól emlékszem – még a könyvtári osztály vezetője volt, szerencsémre vagy szerencsétlenségemre úgy gondolta, hogy alkalmas leszek a könyvtári ismeretek olyan szintű elsajátítására, hogy részt ve-

gyek azokban a könyvtárgépesítési munkákban, amelyek a SZÁMOK-ban folytak. Elsősorban a nagygépes CDS/ISIS alapú szolgáltatások kidolgozásában vettem részt, különös tekintettel az új bibliográfiai szabványok bevezetésére, de a munka előrehaladtával folyamatosan dolgoztunk a szerzeményezés, folyóirat-kezelés, majd a kölcsönzés gépesítésének tervein, sőt egyes működő elemein is, s ma sem hiszem, hogy e tervek megvalósítása valamilyen szakmai fogyatékoság miatt akadt el. Nem. Egyszerűen a fejlesztés első számú közellensége, a pénzihiány ütötte fel a fejét, s az osztály kénytelen volt egyre inkább azzal törődni, hogy milyen külső munkákkal lehet eltartani a munkatársakat. Hogy hosszú távon ez sem sikerült, nem sikerülhetett, ez ma már történelem.

Meggyőződésem, hogy ezek a fejlesztések mégsem veszttek kárba. Nemcsak azért nem, mert eredményeik részben még ma is élnek, hanem azért sem, mert az a csapat, amely a SZÁMOK könyvtárgépesítési fejlesztéseiben részt vett, s amelynek munkáját *Faragó Sándor*, az intézet modern menedzserigazgatója az egyik legfontosabb intézeti feladatnak tekintette, és mindig erőteljesen támogatta, ma a legkülönbözőbb helyekre szétszóródva többnyire olyan területeken dolgozik, ahol a SZÁMOK-ban szerzett tapasztalatokat újra és újra fel tudja használni.

Farsangi ismerkedés

Ha az ember fiatalon, tapasztalat nélkül próbál ismerkedni, sok kudarc érheti. A lány vonzó, remekül táncol, szép ruha van rajta, s te nem tudsz neki ellenállni, felkéred, beszélgetsz vele, talán haza is kíséred, s lám, útközben mi történik: megbotlik, és csúnyán elkáromkodja magát. Vége rózsaszín illúzióidnak... Nincs több randevú... És ha mégis? Ha kitar-

tasz? Ha kiderül, hogy ez nem is tartozik lényéhez, csak a rossz divatot követte, vagy csak neked akart tetszeni, mert azt hitte, hogy te az ilyen „csajokat” kedveled...

Szerencsére a legbonyolultabb programrendszer sem olyan komplikált, mint egy emberi lény, de egy összetettebb program megismerése nagyon hasonló helyzeteket idézhet elő.

1992 farsangján, a TINLIB demováltozatával ismerkedve magam is végigjártam a kitörő lelkesedés, a feltétlen odaadás és a lemondó elutasítás teljes érzelmi skáláját, míg a szaporodó ismeretek révén egyre közelebb jutottam a szoftver tárgyilagos megítéléséhez. Hogy teljesen ismerem, ezt persze még ma sem merném állítani.

Trucc vagy tromf?

Megkezdődött az ismerkedés. Kaptam egy angol nyelvű bemutatólemez, egyelőre dokumentáció nélkül. Akkor még nem tudtam, hogy a bemutatólemez csak abban különbözik a rendszer megfelelő verziójától, hogy az állományok mérete kötött, tehát ha új bibliográfiai tételeket írok be, néhány rekord bevitele után valamelyik állomány (pl. könyvcím, szerző, kiadó, kulcsszó stb.) telítettségét jelző hibaüzenetet kapok. Fogalmam sem volt róla, hogy mindezt hogyan kell elhárítani. Dokumentáció egyelőre nem volt.

Próbálkozásaim során olykor nem tudtam, hogy TINLIB kisasszony éppen akkor egyszerűen csak truccol, vagy esetleg megbántottam valamivel, és most kegyetlen bosszút áll. (Más kisasszonyokkal volt már ilyen tapasztalatom.) Dokumentáció híján azt sem tudtam, hogy a *File 024 full* vagy *File 051 full* stb. típusú üzenet esetén nem szabad folytatni az adatok bevételét, hiszen inkonzisztens adatok keletkeznek. Arról van ugyanis szó, hogy minden egyes bibliográfiai tétel tárolásakor – amikor a könyvtáros befejezte az adatok beírását – lefut az adott beviteli űrlaphoz tartozó kis program, amely minden feldolgozást elvégez, és minden indexbe azonnal beírja az új adatokat. Ha közben például a szerzői állomány megtelik, de a könyvek bibliográfiai adatait tartalmazó állomány nem, a *File 019 full* hibaüzenet tárolás közben azt jelzi, hogy hiába sikerült tárolni a tételt, a szerző felől keresve nem fogom megtalálni. Ilyenkor le kell állni, gondoskodni kell megfelelő helyről, és a szóban forgó rekord feldolgozását meg kell ismételni.

Mindezt nem tudtam, s azt sem, hogy ez a jelenség éles, jól adminisztrált rendszerben nem fordulhat elő. Vagy azért nem – konfigurációtól függően –, mert az állományok mérete automatikusan növekszik, vagy azért nem, mert az egyszerűen lefuttatható adminisztrátori műveletek biztosítják, hogy elegendő hely álljon

rendelkezésre. (Ha persze a lemezek fizikailag is megteltek, ezen a TINLIB sem tud segíteni, csak a rendszergazda.)

TINLIB kisasszony és a Bádogember

Elnézést kérek az olvasótól, ha eddig megválaszolatlanul feszült benne a kérdés, hogy mi köze írásom mottójának a TINLIB-hez, a SZTAKI-hoz vagy énhozzám. Az utóbbi kettőhöz fűződő kapcsolatot továbbra is az olvasó képzeletére bízom, de a TINLIB és a Bádogember viszonyáról nem hallgathatok tovább. Ma már tudom, hogy semmi ok a féltékenységre. Egyszerűen arról van szó, hogy az „erős munkát” TINLIB kisasszony a Bádogemberrel, vagyis *TINMAN*-nel végezteti. Száraz lelkű szakemberek ezt úgy mondanák, hogy a TINLIB a TINMAN nevű *adatbázis-kezelő* egyik alkalmazása. (Tinman, illetve *Tin Woodman*, a Bádogember – vagy ahogy *Szőllősy Klára* remek fordításában olvassuk – a Bádog Favágó eredeti neve *L. Frank Baum* kedves könyvében, az *Óz, a nagy varázslóban*.) Szorgalmas Bádog Favágónk persze nemcsak a TINLIB-nek hajlandó dolgozni, elmesélte, hogy hazájában dolgozik *TINHERB*-nek, *TIN-TERM*-nek és másoknak is.

Itt az ideje azonban, hogy közelebbről bemutassuk TINLIB kisasszonyt. Neve első három betűje a *The Information Navigator* elnevezés kezdőbetűiből, a *LIB* szócska pedig az angol *library* szóból származik. A TIN előtag tehát minden TINMAN alkalmazás nevében szerepel, mint a gyártó cég, az *IME* (Information Management & Engineering Ltd.) bejegyzett védjegye. A TIN szócska az *IME* adatbázis-kezelőjének *hipertext* alapú keresési technikájára utal, a *LIB*, *HERB*, *TERM* nevek viszont arra emlékeztetnek, hogy az alkalmazott rendszer milyen egedtípusokat ír le: könyvtári, növénytani vagy terminológiai egyedeket (1. ábra).

GUIDE: Record - Move arrow to name, title, field -- press <ENTER> to NAVIGATE.	
Title :	The age of the cathedrals : art and society, 988-1428
Loan Status	
Copy :	00000260 (ELTE MED DPTM) ON SHELF
Parallel title :	Temps des cathedrales. English
Classification no. :	781/.03
Classification no. :	N5970.D8313
Shelf reference :	ELTE MED DPTM
Author :	Duby, Georges
Publisher :	University of Chicago Press; Chicago ; c1981
ISBN :	0226167690
ISBN :	0226167784 (pbk.)
Other details :	v. 312 p., [16] leaves of plates : ill. ; 24 cm. ; pbk. : \$20.75 ; English ; French
<< Move Arrow & Press Enter to Select an Item >>	
List	Backtrack Main Menu Keywords Resume Keywords HELP
<F1>	<Alt/F1> or <F1> <F2> <F4> <Alt/F5> <F9>

1. ábra CDMARC-ból konvertált bibliográfiai tétel a Közép-európai Egyetem (CEU) budapesti könyvtárának TINLIB adatbázisában (brit angol nyelvű OPAC-felület)

Kicsit többet a Bádogember munkájáról

Ha nemcsak üdögélünk TINLIB kisasszony budoárjában, hanem bepillantunk a konyhába, kamrába, sőt a pincébe is, láthatjuk, hogy a kellemes, nyugodt előtér mögött lázas munka folyik. A főmenüből kiválasztok egy menüpontot, s erre a Bádogember rohan, hogy megkeresse. Van egy nagy könyve, ezt nevezi ő *főindexnek*, s ebben nemcsak az én saját adataim helyére utaló bejegyzések találhatók, hanem itt kell először megnézni az almenük, az almenükben előre definiált keresések, makrók, az adott menüponthoz tartozó megjelenítést és/vagy tárolást vezérlő táblák, ellenőrzések, keresési űrlapok stb. helyét is. A rendszernek ezeket a komponenseit az adatbázis ugyanolyan módon tárolja, mint a felhasználó adatait. Ráadásul ezek többnyelvű változatban is létezhetnek, esetünkben például brit angol nyelven és magyarul. (Ismerkedésünk során a második nyelv amerikai angol volt.) Az adatbázis (alkalmazástól függően) több tucat (a TINLIB esetében több mint százöt) állományból, fájlból áll. Az első tizenöt állomány az úgynevezett adatszótár, itt található a rendszer előbb említett komponensei. Az adatszótárhoz tartozó egyik fájl különleges funkciót tölt be. Ebben található a rendszerkomponensek ún. lefordított (compiled) változatai. TINMAN alapvetően ebben keres, s csak egy konkrét adatokra hivatkozó menüpont választása esetén, vagy konkrét felhasználói keresőkérdés esetén fordul a felhasználói adatállományokhoz. Természetesen mindig a főindexen (SET index) keresztül (2. ábra).

TINLIB V.278	Aktuális rekordkészlet	(c)1991 IME Ltd
-> Nonlinear analysis		
1994 22/1-	jan1 jan2 feb1 feb2márc1márc2 ápr1 ápr2 máj1 máj2 jún1 jún2	
23/1-	júli júli2 aug1 aug2szept1szept2 okt1 okt2 nov1 nov2 dec1 dec2	
Notices of the American Mathematical Society		
1994 41/1-	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	
Numerical algorithms		
1994 6/1-2-	1 2 3 4 5 6 7 8	
Numerische Mathematik		
1994 66/1-	jan feb márc ápr máj jún júl aug szept okt nov dec	
OpenX		
Körülbelül 3348 tétel		
Válasszon, vagy (F2) a FORUM, (F9) a MAGYARÁZAT.		

2. ábra A SZTAKI-ba érkező folyóiratok érkeztetési adatai CARDEX formában

Háztűznézőben

A TINLIB nem a könyvtáron keresztül érkezett a SZTAKI-ba. Az intézetet a londoni székhelyű IME kereste meg egy tender kapcsán. Megkérdezték, hogy vállalnánk-e a TINLIB és a dokumentáció magyarra fordítását, a hazai terjesztést, a felhasználók oktatását, támogatását, és a követéssel járó teendőket, egszóval a vevőszolgálatot.

Mivel 1992 elején a világon már több mint 1500 helyen, tucatnyi nyelvi változatban, 26 országban működtek TINLIB rendszerek, s a forgalmazás addig is főleg terjesztőkön keresztül folyt, február elejére az IME összehívta a TINLIB-terjesztőket egy kis közvetlen információcserére. Erre a megbeszélésre – kérdéseket (vagy kérésüket) nyomtatékosítandó – meghívtak minket is, a még el nem kötelezett SZTAKI képviselőit. A találkozón lehetőség nyílt arra, hogy tisztázzuk azokat a kérdéseket, amelyek részben a szoftver enyhén szólva hiányos ismeretéből vagy a demorendszer említett sajátosságaiból adódtak. A megbeszélésen elhangzottak és a látottak alapján az a meggyőződés alakult ki bennünk, hogy érdemes a TINLIB-bel foglalkozni.

Maga a cég is tetszett, sok fiatal, dinamikus munkatársával, s persze egy-két „öreg rókával”, mint amilyen *Peter Noerr*, a TINMAN atyja. A 35–40 fős cégben nagyon jó munkaléggőrt tapasztaltunk, fehér asztal melletti baráti beszélgetésben többen is elmondták, hogy a jó légkör miatt még magasabb keresetért sem mennének máshova dolgozni. A pénzügyi stabilitásra vonatkozó adataik is meggyőzőek voltak (szoftverfejlesztő cégnél ez elsőrendű szempont!), ezért úgy láttuk, hogy hosszabb távú együttműködésről lehet szó közöttünk.

Visszatekintve most már úgy látom, pozitív döntésünkben az is szerepet játszott, hogy a rendszer magyarításával kapcsolatos munkákat és költségeket – még az én óvatosságom figyelembevételével is – túl optimistán ítéltük meg. Hiittük, hogy a TINLIB magyarításába és terjesztésébe befektetett pénz és munka fokozatosan megtérül. Ez pillanatnyilag már így is van, de TINLIB kisasszony új és új szeszélyekkel áll elő, mind többet és szebbet akar mutatni magából, s bizony állandóan követni kell őt.

Szóval 1992 februárjában megkértük a kezét, s e naptól kezdve hosszú hónapokra nyúltak a magyarítás mézeshetei. Nemcsak a hétköznapokat töltöttük együtt, hét végén sem bírtunk elszakadni egymástól. A SZTAKI Pannónia utcai frontjával szemben levő ház lakói gyakran szombat vagy vasárnap késő esti órákban is kilestették intim együttlétünket. Még álmunkban is egymásra gondoltunk.

Egy kis flört itt, egy kis flört ott...

Néhányan rejtélyes módon megneszelték TINLIB kisasszony érkezését, s már akkor érdeklődni kezdtek iránta, amikor még alig ismertük. Ha kérdezősködtek róla, kicsit kényelmetlenül éreztem magamat, s eszem ágába sem jutott, hogy saját könyvtárunknak magamtól ajánljam, amíg nem ismerem eléggé. A körülmények azonban – jó kerítő módjára – összehozták az ismeretséget.

Felmerült ugyanis az a gondolat, hogy nemcsak a SZTAKI könyvtárának lenne jó egy korszerű program használata, hanem az érdeklődők is jobban megismerhetnék a programot élő alkalmazásban. Ez az, amire az üzletemberek a csúnya *referenciahely* elnevezést használják. Így kerültem tehát kapcsolatba intézetünk könyvtárával, most már nemcsak olvasóként, hanem a TINLIB könyvtári alkalmazása egyik felelőseként is.

Egy tartós kapcsolat kezdete

A SZTAKI könyvtára országos gyűjtőkörű tudományos szakkönyvtár. Gyűjtőköre a matematikától az informatikáig számos tudományágat és alkalmazási területet ölel fel. A dokumentumanyag jelentős hányada idegen, főleg angol nyelvű. Mintegy 30 ezer könyv, több mint 10 ezer kötet folyóirat és 10–12 ezer egyéb dokumentum – közte 9700 kézirat – van a könyvtár állományában.

Az utóbbi években néhány feladatot már számítógép segítségével oldottak meg a könyvtárosok. Gépi állományokban tartották nyilván a rendeléseket, a kurrens folyóiratokat, és így dolgozták fel az állományba vett köteteket is. Professzionális könyvtári szoftvert nem használtak, de a gyarapodási jegyzéket, a katalóguscédulákat és a kölcsönzőkártyákat az egyik kolléga által készített célprogrammal készítették és nyomtatták.

A baráti szívésségből készített program – az akkori igényeknek megfelelően – főleg az említett nyomtatási feladatokat támogatta. Bár a bibliográfiai leírások igen alapos munkával készültek, az összevont adatmezők, a nem eléggé részletező adatstruktúra megnehezítette meglévő adatállomány későbbi TINLIB-be konvertálását, és viszonylag sok kézi, vagyis szövegszerkesztővel végzett ellenőrzést és előfeldolgozást tett szükségessé.

No de ne ugorjunk előre az időben, hiszen történetünkben a könyvtárosok és a TINLIB ismerkedése még a kezdet kezdetén tart. Hogy az ismeretséget kissé elmélyítsük, fogtuk a TINLIB demolemezeit, és átvontunk a könyvtárba. Kiderült, hogy könyvtárunk géparkja enyhén szólva korlátozott. Szinte csak egyetlen szoba jöhető teljesítményű gép volt a könyvtárban. Volt ugyan egy régi 286-os is, de amikor a demót rátettük, és elindítottuk, többen rosszul lettek. Én is. TINLIB kisasszony pedig sírva fakadt: „Fiatal vagyok még, tágas teremben, könnyű topánkában szeretnék táncolni, nem egy ilyen szűk kamrában, elnyűtt papucsban botladozni!” – panasolta. Magunkba szálltunk, s megértettük, hogy sok mindent biztosítani kell TINLIB-ünknek, ha azt akarjuk, hogy viruljon, és örömmünk legyen benne.

Öltöztetni és etetni kell

Ha azt akarod, hogy kapcsolatod TINLIB kisasszonnyal felhőtlen és boldog legyen, ne hagyd lerongyolódni, és ne akard étlen-szomjan egy korhadat viskóba gyömszőlni. Felejtsd el a 286-os és a 25 MHz alatti lassú 386-os gépeket, felejtsd el a 386SX-et is, különben TINLIB is lassú lesz, hiszen erre kényszerítetted. Inkább arra figyelj, hogy szépségét (s a te adatbázisodét!) a világ is csodálhassa, ezért legjobb, ha mindjárt UNIX-ra gondolsz.

A Bádogembert pedig olajozni kell! Ha jól olajozod, csak úgy vágja (hangsúly itt!) az adatokat keresés közben, s a legjobb olaj a gyors lemez-elérés, na meg a hálózati sebesség. Ezt ne várd TINLIB kisasszonytól, neked magadnak kell megteremtened. Istenem! Ha eszembe jut, hogy mily nehezen bontakozott ki érzékeny kapcsolatunk 1991 tavaszán egy 30386SX fedélzetén. Pedig akkor próbáltam behatolni lelkivilága rejtelmeibe, vagyis elkezdtem a rendszer – körülbelül 3000 menü és tábla – magyarítását.

Látva TINLIB-ünk szorult helyzetét, gyorsan döntelnünk kellett: a demót egy nagyobb teljesítményű 386-osra tettük, s a könyvtárban is megkezdődött az ismerkedés.

Milyen is valójában?

Ha megjelenik, rögtön látszik rajta, hogy funkcionálisan gazdag, moduláris felépítésű integrált rendszer, amelynek már jelen verziója is (mi a V270.1D verziót kaptuk meg magyarításra) sok szolgáltatást nyújt, és meglehetősen rugalmas használatot tesz lehetővé. Ebben a verzióban – ha a teljes rendszert vesszük – a következő modulokat kapjuk: katalogizálás, kölcsönzés (3. ábra), gyarapítás, folyóirat-feldolgozás, nyilvános katalógus (OPAC), archiválás, listák, adminisztrátori műveletek, import, export, kommunikáció, valamint egy önálló lista- és táblázatkészítő program, amely a *TINGEN* nevet viseli.

TINLIB V.270	TINLIB kölcsönzési rendszer	(c)1991 IME Ltd
Cím: Őz, a nagy varázsló		
Szerzőségi közlés: L. Frank Baum		
→ További cím : The Wizard of Oz		
Szerző	: Baum, L. Frank	
Szerző	: Szöllősy Klára (fordító)	
Kiadás	: 3. kiadás	
A kiadó neve	: Móra Ferenc Könyvkiadó	
A kiadás helye	: Bp.	
Terjedelmi adatok: 129 p.		
Kötési mód	: kötve	
Ár	: 36,- Ft	
Nyelv	: magyar	
A kiadvány típusa	: Mesekönyv	
A kölcsönzésre vonatkozó megjegyzés: "Rongálja a könyveket" - Folytassuk? (I/N)		
2814		
Kérem a KÖLCSÖNZŐ azonosítóját!		

3. ábra Meglepetés egy kölcsönzési művelet közben...
Micsoda olvasók vannak?!

Hogy ez utóbbira miért van szükség, eleinte nem értettük, de az ismerkedés során hamar kiderült, hogy a *listák* modulból elérhető listákat többnyire továbbfeldolgozásra tervezték. A fájlba írt adatokból a TINGEN program segítségével készíthetünk magunknak saját igény szerinti listát vagy táblázatot. Az is világossá vált, hogy a listák modulból kicsalható listák többsége valamilyen archiválási művelet során jön létre.

A kommunikációs modul szerepét eleinte félreértettük. Most már tudjuk, hogy a TINLIB adatbázis távoli eléréséhez ez a modul nem szükséges, viszont alkalmas arra, hogy olyan makrókat készítsünk, amelyekkel a TINLIB munkaállomásról fel lehet hívni más távoli szolgáltatásokat.

A könyvtárosok által leggyakrabban használt modulok egy közös főmenüből érhetők el, de például a kölcsönzési modul szolgáltatásai vagy az import szolgáltatások a megfelelő billentyű lenyomásával bármely modulból meghívhatók, ha a könyvtárosnak szüksége és joga van a szolgáltatás igénybevételére (4. ábra). A jogosultságot az adatbázis gazdája (vagy a rendszer adminisztrátora) az igényektől függően előre meghatározza, és hozzáköti a TINLIB bejelentkezésénél használt azonosítóhoz.

TINLIB V.278	A rekord adatai	(c)1991 IPE Ltd
Cím: Lehrbuch der Veterinärakupunktur : 2. Bd : Akupunktur des Pferdes		
Szerzőségi közlés: Erwin Westermayer, Frank Gunther ; Hrsg. Hubert Westermayer		
Egyéb címadat : Allgemeine Akupunkturlehre		
→ Szerző : WESTERMAYER, Erwin		
Szerző : GANTHER, Frank		
Szerző : WESTERMAYER, Hubert		
A kiadó neve : Karl F. Haug Verl		
A kiadás helye : Heidelberg		
A kiadás éve : 1993		
ISBN : 3-7766-1247-1 (összkiadás)		
Terjedelmi adatok: 362 p. ; 28 cm		
Ár : kötött : 5731,18-Ft		
A kiadvány típusa : monográfia		
Lapozzon a "Pg Up" vagy "Pg Dn" billentyűkkel		
Válasszon, vagy <F2> a FŐMENÜ, <F9> a MEGYARÁZAT.		

4. ábra PCLIB-ből konvertált rekord az Állatorvostudományi Egyetem TINLIB katalógusában

Rendszeretű, de türelmes és alkalmazkodó

TINLIB kisasszony nem zsarnokoskodó természet. Noha szereti a rendet maga körül, nem kényszerít rá, hogy mindenáron olyan rendet tarts, amelyet ő képzelt el. A katalógus modulban például a bibliográfiai rekord készítésénél célszerű minden olyan adatot ellenőrizni módon bevinni, amelyhez indexállomány tartozik. Az *ellenőrzött bevétel* azt jelenti, hogy az adat – például egy szerző neve – néhány kezdőbetűjének beírása után megnyomjuk az ellenőrző ablakot kinyitó billentyűt, s miután az ablakban megtaláltuk az adat helyes, egységesített formáját, a megfelelő billentyűvel át-emeljük azt a rekordba. Így nem követhetünk el gépelési hibát, s ugyanaz az adat mindig azonos formá-

ban fog szerepelni adatbázisunkban. Ez így célszerű, de végezhető másként is. Azt is megtehetem, hogy egyszerűen beírom az adatot a mezőbe, és nem nyomom meg az ellenőrző billentyűt. A rekord így is tárolható, a megfelelő indexekből visszakereshető lesz, de nincs biztosítva az egységesség (5. ábra).

TINLIB V.278	Aktuális rekordkészlet	(c)1991 IPE Ltd
Folyóirat/konferenciaközlemény		
Szerzőségi közlés :		
Címváltozat : Tájélo : a	Sc Név	Buchs, D.
Előző cím :	Sc Név	Buckingham, R.A.
ISSN/Hiv.jelz. :	Sc Képv	Buckley, Fletcher J.
Uj cím :	Sc Nem	Budapesti Tájékozódási Futó Szövetség
ISSN/Hiv.jelz. :	Sc Nem	Budapesti Tájékozódási Futó Szövetség *
-----	Sc Tudo	Buffart, H. F. J. M.
Főszerkesztő : Sch	Sc Kato	Buhman, V.E.
Szerkesztőség :	Sc Képv	Bui, Quang Ngoc
Konferencia :	Sc Nem	Buneman, O. P.
	Sc Szék	Buneman, Peter
	Sc Nem	Burger, Ewald
Kiadó :	Sc Nem	Burley, T.A.
Kiadói hiv. szám :	Sc Szul	Burns, Alan
A kiadás helye :	Sc	Burrage, K.
Az első megj. dátuma :	Sc Kapc	Burunova, I.M.
ISSN / Hivatk.jelzet :		
Körülbelül 11154 tétel		
<End>-del válasszon a(z) Kapcsolat : ellenőrző listából!		

Ablakos ellenőrzés a főszerkesztő nevének beírásakor. Mivel *Schell Antal* neve nem szerepel a szerzői állományban, az ablakban először az ő rekordját készítjük el (újabb ablak), s itt a „Kapcsolat” mezőbe át-emeljük a testületként már előzőleg bevitt Budapesti Tájékozódási Futó Szövetséget (ez a legfelső ablak). A kapcsolódó testületben Schell Antal elnökségi tag.

5. ábra A Tájélo című folyóirat katalogizálása

Abban is alkalmazkodik igényeinkhez, hogy nem követeli meg, milyen tartalmi feltárást használjunk. Alapszolgáltatásként nyújtja a *kulcsszóindexet*, amelyet a címek, műcímek és az úgynevezett indexelt megjegyzések szavaiból folyamatosan készít és karbantart, de emellett ránk bízta, hogy használunk-e saját *tárgyszókészletet*, *tezaszuszt*, és/vagy valamilyen *osztályozási rendszert* dokumentumaink tartalmi ismérveinek leírására. Még azt is eltűri, hogy a kívánt osztályozási rendszer jellegének megfelelően az osztályozási jelzetekre másfajta – például *ETO* szerinti – rendezést írjunk elő.

Nemcsak a katalógusban, de a többi modulban is bebizonyítja, mennyire alkalmazkodó. A *periodika* modulban például annyiféle gyakoriságot határozunk meg, amennyi csak tetszik. Ha a megrendelt periodika egy adott évfolyamon belül megjelenő füzeteinek száma év közben megváltozik, külön menüpontból össze lehet kapcsolni az összevont számokat, illetve ki lehet törölni a meg nem jelenő füzetek rekordjait.

Egyszerre több dologgal is tud foglalkozni

Ez az, amiben borzasztóan különbözik tőlem, s mint tudjuk, az ellentétek vonzzák egymást. Neki meg se kottyan, ha katalogizálás vagy folyóirat-érkeztetés közben valaki ugyanazon a képernyőn például kölcsönözni akar. Egy gomb lenyomásával a képernyő alján máris megjelenik az olvasójegy számát kérő üzenet.

Ha ezt kézzel vagy vonalkódolvasóval bevittük, s TINLIB kisasszony minden szempontból rendben találta, máris kéri a kölcsönzött dokumentumok jelzetét. A visszavétel még egyszerűbb: ekkor rögtön a visszahozott dokumentumok azonosítóit lehet beírni. A kölcsönzési művelet befejezése után folytathatjuk a katalógustétel szerkesztését vagy az érkeztetést, a közben elvégzett kölcsönzési tranzakció semmit sem változtat munkánk környezetén (6. ábra).

TINLIB V.278	TINLIB Kölcsönzési rendszer	(c)1991 IME Ltd
→ The American Journal of Pathology	94/márc	94/03/31
The American Journal of Pathology	94/ápr	94/04/30
The American Journal of Pathology	94/máj	94/05/31
The American Journal of Pathology	94/jún	94/06/30
The American Journal of Pathology	94/júl	94/07/31
The American Journal of Pathology	94/aug	94/08/31
The American Journal of Pathology	94/szept	94/09/30
The American Journal of Pathology	94/okt	94/10/31
The American Journal of Pathology	94/nov	94/11/30
The American Journal of Pathology	94/dec	94/12/31
Tájéló	94/feb	94/02/11
Tájéló	94/márc	94/03/12
Tájéló	94/ápr	94/04/15
Tájéló	94/máj	94/05/28
Tájéló	94/jún	94/06/24
Tájéló	94/aug	94/08/05
Tájéló	94/szept	94/09/02
Tájéló	94/okt	94/09/30
Tájéló	94/nov	94/11/04

A kölcsönzéstől lejárt határidejű példányok vannak. Folytassuk? - I/N
2881
Kérem a KÖLCSONZÓ azonosítóját!

6. ábra Kölcsönzési művelet folyóirat érkeztetése közben

Segítőkész

Igyekszik könnyíteni a munkánkat. Nagyon utálja, ha sokat gépelünk, inkább azt szereti, ha az egyszer helyesen beírt adatot másolással, átemeléssel írjuk be az új rekordokba. Ha például egy ideig a „neolatin nyelvek” terminust rendeltük hozzá tárgykörként az ilyen tárgyú dokumentumokhoz, s most ehelyett az „újlatin nyelvek” elnevezést akarjuk használni, egy helyen végzett egyetlen módosítással az adatbázis összes érintett rekordjában visszamenőleg megváltoztatható a tárgykör megnevezése.

Szánj rá időt, ha igazán meg akarod ismerni!

TINLIB kisasszony természete színes és gazdag. Néha titokzatos, egyesek szerint néha ellentmondásos. Akárhogy is van, alaposan megismerni nem egy pillanat műve, s bár az adatbázis-kezelő, a TINMAN használata viszonylag gyorsan elsajátítható, ez lényegében csak a keresési és adatbeviteli technikák ismeretét jelenti. E technikák ismerete viszont nem elegendő ahhoz, hogy tudjuk, például mi a teendő akkor, ha egy folyóirat általában évente négyszer szokott megjelenni, most viszont beérkezett egy ötödik különszám. Az ilyen jellegű ismeretek csak úgy szerezhetők meg, ha az ember meghallgatja azokat, akik már mélyebben elmerültek TINLIB kisasszony lelkivilágában (oktatás), vagy tanulmányozza az ide vonatkozó iratokat (dokumentáció). Én mind a kettőt melegen ajánlom.

Milyen ruhában jelenjen meg?

Közben folyt az éles rendszer tervezgetése. Szeretünk volna a UNIX-os változatot telepíteni, de erre akkor – hozzáférhető gép híján – nem volt mód. Sebj, gondoltuk, kezdjük a legegyszerűbb PC-s hálózattal, legalább végigjárjuk a fejlődésnek azokat a fokozatait, amelyeket egy kevés eszközzel (és pénzzel) rendelkező könyvtárnak általában végig kell járnia. Majd tanulunk belőle. Meglátjuk, hogy TINLIB kisasszony valóban olyan könnyedén veszi-e fel és le az újabb és újabb, egyre tökéletesebb ruhákat, ahogy szülei állítják?

A TINLIB MS-DOS és UNIX-változatai funkcionálisan ugyanis teljesen azonosak, hiszen a funkciókat megvalósító programmodulok az IME saját fejlesztésű nyelvén, ún. FIXITALL (FIXIT Algorithmic Language) gépfüggetlen nyelven íródtak. Ezért ha a TINLIB-et átteszik DOS-ról UNIX-ra, sem a könyvtárosok, sem az olvasók nem veszik észre a különbséget, csak a teljesítmény növekedését.

Jesszus, Mária! Nekik szőkén kell!

Míg a TINLIB és saját könyvtárunk kapcsolatait melengettem, hideg zuhanyként ért az ékezetes magyar betűk kódolásának zűrös és zavaros újabb problémája. Jómagam, nem lévén ismerős a személyi számítógépek és a Microsoft embereinek lelkivilágában, ugyancsak meglepődtem, amikor meghallottam, hogy az első komoly vevő nem a gyakorlatban elterjedt, a *Computerworld Informatika* c. lap segítségével több éve kialakított, számos hazai program által használt de facto CWI-kódban, hanem az ún. 852-es *Code Page* szerinti kódolásban kéri a rendszer magyar szövegeinek ékezetes magyar betűit. Ez utóbbi szabványt én magamban persze nem „latin kettő”-nek, hanem „vasfüggöny” kódlapnak hívom. Azt hiszem, ez még mindig találóbb, mint amerikai barátaink „Slavic”, azaz szláv minősítése. S biztos vagyok benne, hogy nemcsak román barátaim veszik rossz néven ezt a besorolást, hanem *Kniezsa István* professzor úrnak is volna ehhez néhány szava, akinek egyébként első egyetemi évem legszebb előadásélményeit köszönhetem.

A „latin kettő” persze önmagában is megtévesztő. Ha így írom: *Latin 2*, akkor az *ISO 8859-2* szabványról beszélek, ha pedig így: *Latin II*, akkor a Microsoft termékéről, a 852 kódlapról. Nem célszerű összetéveszteni, hiszen például a *Latin II* szerint kódolt „ú” betű *Latin 2*-ben nagy lengyel kemény „Ł”-ként jelenik meg.

TINLIB kisasszonyt tehát sűrű bocsánatkérések közepette meg kellett kérni arra, hogy hajlandó legyen parókat viselni, s azon vendégek előtt, akik nem

kedvelik szép fekete haját, vagyis a CWI-kódot, amellyel egyszerre egy képernyőn helyesen lehet nemcsak angol, hanem magyar, német, francia, sőt spanyol (innen a mediterrán hajsza!) betűket is megjeleníteni, öltösn 852-es parókát, és tündököljön a sztyeppék hajszaínevel, akarom mondani betűkészletével.

Kicsit komolyabban TINLIB kisasszony fogadásáról

Miután tisztázódott, hogy a könyvtár gépesítését egyelőre PC-kre alapozva kell megoldani, sorra került a megfelelő hálózati konfigurációs technika kiválasztása. Az egyik fő szempont az volt, hogy a lehető leghatékonyabb megoldást válasszuk, vagyis azt, amely a rendelkezésre álló hardverrel a legjobb teljesítményt adja, a másik pedig az volt, hogy minél kevesebb költséggel, minél hamarabb lábra lehessen állítani egy több munkahelyes TINLIB-hálózatot.

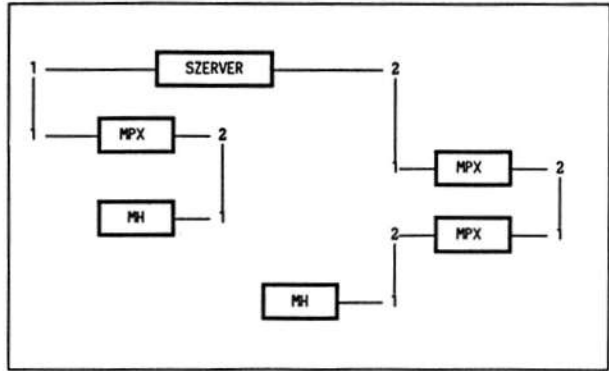
A *fájlserveres* (Novell) megoldást több szempontból is elvetettük. Egyrészt azért, mert ebben az esetben minden feldolgozásnak az egyes gépeken kellene futnia, s ez jelentős erőforrás-pazarlást jelentene, másrészt a könyvtári gépek még nem voltak rákötve az Ethernet-hálózatra stb.

Kiindulásként a soros (RS232) összeköttetésen kommunikáló, a TINLIB saját TINnet protokollját használó *kliens-szerver* konfigurációt választottuk, azt a megoldást, ahol az adatbázis az egyik PC háttértárolóján található, az adatbázis kezeléséhez szükséges programmodulok és a TINnet kommunikáció megfelelő moduljai ezen a Tinlib szerver gépen futnak, viszont azok a programok, amelyeket az egyes könyvtárosi munkahelyeken a leggyakrabban és leghosszabb ideig használnak (adatbevitel, kölcsönzés, nyomtatás, export stb.) a felhasználó kliens gépén futnak a megfelelő kommunikációs modulokkal együtt.

Mivel a soros összeköttetés igen gyorsan, külön beruházás nélkül kiépíthető, induláshoz kiválóan megfelel. (Lásd a 7. ábrát.) Öt munkahelyig jó teljesítményt nyújt, ezenfelül természetesen már Ethernetre és TCP/IP-re van szükség.

Az adatok konvertálása és betöltése

A tanulópenzt itt is megfizettem. Nem volt mód arra, hogy időben részt vegyen valaki tőlünk az IME import és konverzió tanfolyamán, ezért a vonatkozó dokumentációt sem kaptuk meg, hiszen ennek feltétele a tanfolyam sikeres elvégzése lett volna. A TINLIB import lehetősége a végfelhasználó szempontjából jelenleg általában azt jelenti, hogy a könyvtár megadja, mit

Jelmagyarázat:

- 1/2 = a soros kimenet száma
- MPX = multiplexor (és munkahely)
- MH = csak munkahely

7. ábra Példa soros TINLIB-hálózatra

akar importálni (importspecifikáció), s ennek alapján az IME vagy odaadja (persze nem ingyen) a kész táblákat (pl. UKMARC, OCLCMARC stb.), vagy ha még nincs ilyen tábla, akkor elkészíti. Ez utóbbit – megfelelő, csak az IME tanfolyamán megszerezhető, és az import modul adott verziójára vonatkozó ismeretek birtokában – a szoftver forgalmazója is elvégezheti.

Nos, ezek az ismeretek az adott pillanatban enyhén szólva még hiányosak voltak. Mivel próbálgatásaim során meggyőződtem róla, hogy a TINLIB adatbázisok közötti adatcsere, az ún. közvetlen import sokkal gyorsabb, mint a bonyolult, inputtáblát, konverziós táblát, import tárolási táblát (import storage profile) és még mi mindent használó teljes konverzió és import, úgy gondoltam, hogy a gyors siker reményében ezt a rövid utat célszerű választani. Azt tudtam, hogy a tárolási tábla megkerülése miatt nem generálódik kulcsszóállomány, de úgy véltem, hogy ez nem gond, hiszen a kulcsszóállományt felépítő, vagy a stoplista megváltoztatása esetén újraépítő megfelelő „remake” makró bármikor lefuttatható, s ez egyébként is célszerű az állomány átnézése, javítása után.

Csak az adatbázis részleges feltöltése után derült ki, hogy nemcsak a kulcsszavak generálását, hanem a példányok azonosító jelzetéhez kötelezően tartozó kölcsönzési besorolást (kölcsönözhető, nem kölcsönözhető stb.) is meg kellett volna adni az inputban. Normális konverzió esetén ezt a tárolási tábla ellenőrzi, s ha nincs megadva, alapértelmezésként a „kölcsönözhető” minősítést állítja be. Sajnos ez elmaradt, s később működési anomáliákkal és utólagos javítgatásokkal fizettünk tévedésemért.

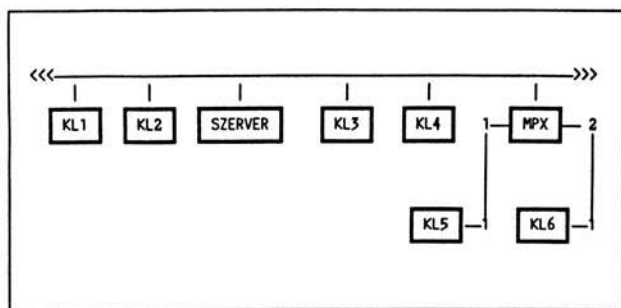
Mi is történt? TINLIB kisasszonnyal sétálgatva egy számunkra még tiltott ösvényt választottunk, és a kívánt lugas helyett csalánosba jutottunk...

Útban a nagy Ózhoz

Könyvtárunk állományának jelentős része már elérhető a TINLIB katalógus moduljában, a könyvek és folyóiratok rendelése és érkeztetése is TINLIB-ben történik, s a TINLIB-kölcsönzés bevezetése sem a TINLIB, hanem az általános kölcsönzői revízió miatt várta magára. Bármilyen nagy gonddal épül is egy állomány, ha nincs mód több szempontú ellenőrzésre, számos adathál bekövetkezhet az egységesítés hiánya. Ez történt esetünkben is, s csak a TINLIB-be történt konvertálás után, a különböző indexekben (szerzők nevei, testületi nevek, kiadói nevek stb.) együtt látva az adatokat vált lehetővé a hibák javítása. Ez meglehetősen igényes munka, s könyvtárosaink – egyéb munkáik mellett – sok időt szentelnek rá. Annak viszont örülnek, hogy az új adatok bevitelénél az egységesítés milyen könnyen, milyen kevés gépeléssel elvégezhető.

Az OPAC-szolgáltatást már abban a változatban bevezettük, amikor három PC sorosan volt összekötve. Az olvasók egyelőre a könyvtár egyik helyiségében elhelyezett – olvasói terminálnak kinevezett – régi gépen kereshettek.

A SZTAKI két könyvtárának összevonása, az Ethernet-hálózat általános kiépítése jelentette a következő lépcsőfokot. A kliens-szerver konfiguráció TCP/IP változatával ténylegesen megindult az intézeti OPAC-szolgáltatás. Hagyományos és elektronikus hírközlő módszerekkel felhívtuk a kollégák figyelmét, hogy azok, akik gépükről el akarják érni a könyvtári katalógust, kitől és milyen feltételekkel kérhetik a kliensprogram telepítését. (Lásd a 8. ábrát.)

Jelmagyarázat:

1/2 = a soros kimenet száma

MPX = multiplexor

KL1–KL6 = kliens munkahely

A multiplexor használata akkor előnyös, ha KL5 és KL6 kliensek távolról, modemen keresztül érik el az adatbázist.

8. ábra Példa TCP/IP kliens-szerver hálózatra

Gondoskodtunk megfelelő keresési segédletekről (bár TINLIB kisasszony szépsége e téren úgyszólván magáért beszél), és négyféle hozzáféréshez adtuk meg a megfelelő azonosítókat (kétféle magyar nyelvű és kétféle angol nyelvű keresési felület).

Ha a rendszert a közeljövőben UNIX-os platformra tesszük át, akkor a SZTAKI Könyvtár OPAC-ja Telenet-en is elérhető lesz.

A passzióért fizetni kell

Ha TINLIB kisasszonytól nem vársz mást, csak amit magától ad, boldog lehetsz, még akkor is, ha nem vagy Krózus. Ha viszont passzióid kielégítendő mást is kérsz tőle, bizony nem úszod meg olcsón.

A világon működő TINLIB rendszerek egy része nem a mindenkori verzióknak megfelelő „standard”, hanem testre szabott (customized) rendszer. Érdeklődünk, hogy milyenek egy ilyen rendszer beszerzésének gyakorlati és pénzügyi feltételei. Röviden: a felhasználó közli, mit akar, és hogyan, az IME pedig megmondja, vállalja-e, és ha igen, mikorra és mennyiért. A határidőket és az árakat illetően minden a konkrét (szakszerű) specifikációtól függ. A tapasztalat azt mutatja, hogy egy testre szabott rendszer általában 30–40%-kal többbe kerül az alaprendszerénél. Az ár persze attól is függ, hogy a kívánt módosítás vagy funkcionális bővítés tipikusan egyéni passzió-e, vagy esetleg más felhasználónak is szüksége lehet rá. A fentiek mellett persze arra is van lehetőség, hogy az alaprendszert sem teljes egészében, hanem csak részben vegye meg az ember. Az import modul sem kötelező, és ezen belül az is választható, hogy a modullal mely konverziós táblákat kapja készen a felhasználó – például valamelyik MARC-táblát. Van olyan passzió is, amelyért nem kell külön fizetni, ilyen a saját munkatársunk által készített, TINLIB-hez kapcsolódó kártyanyomtató program (9. ábra).

14.748

International symposium on applied algebra, algebraic algorithms and error-correcting codes (9.) (1991) (New Orleans)

Applied algebra, algebraic algorithms and error-correcting codes : 9th international symposium, AAEC-9, New Orleans, LA, USA, Oct. 7-11, 1991 : proceedings / H.F. Mattson, T. Mora, T.R.N. Rao, eds. - Berlin : Springer, 1991. - XI, 488, [1] p.

./.

Folytatás

(Lecture notes in computer science ; 539.)
ISBN 3-540-54522-0
Mt. New Orleans (1991)

9. ábra A SZTAKI TINLIB katalógusából exportált adatok az OSZK Központi Katalógusa számára nyomtatott katalóguskártyán

Ő sem fiatalodik, mégis egyre szebb lesz

Hallomásból tudjuk, hogy TINLIB kisasszony nem-sokára új szépségekkel fog tündökölni. Mire ez a cikk megjelenik, a szerző már rég ama boldog szerencsés-ek közé fog tartozni, akik megismerkedhettek a TIN-LIB nyilvános katalógus (OPAC) Windows felületével,

a TINMAN adatbázis-kezelő (s így persze a TINLIB) 16 bites UNICODE karakterábrázolási lehetőségével, s a MARC-formátum rajongóit kielégítő MARC opció-
val, illetve a MARC formájú tételszerkesztést lehetővé
tevő MARC Editorral.

De erről majd máskor.

Beérkezett: 1994. április 7-én.

AZ OMIKK-BAN HELYBEN HASZNÁLHATÓ CD-ROM ADATBÁZISOK

ANALYTICAL ABSTRACT
BIOTECHNOLOGY ABSTRACTS
BOOKS IN PRINT PLUS WITH REVIEW
BOOKS OUT OF PRINT
BOOKBANK OUT OF PRINT
CDMARC BIBLIOGRAPHIC
CD-ROM DIRECTORY
CHEM-BANK
CHEMICAL ABSTRACTS 12th Collective Index
COMPENDEX
COMPUTER SELECT
ENVIRONMENT ABSTRACTS
EUROPEAN KOMPASS ON DISC
F&S INDEX plus TEXT/INTERNATIONAL
HUTM
HUNPATHECA
INIS
INSPEC
KIRK-OTHMER ENCYCLOPEDIA
MAGYAR TÖRVÉNYTÁR
McGRAW-HILL SCIENCE AND TECHNICAL REFERENCE SET
METADEX COLLECTION
MICROSOFT PROGRAMMER'S LIBRARY
NEMZETI PERIODIKA ADATBÁZIS - NPA
NTIS
THE NEW GROLIER ELECTRONIC ENCYCLOPEDIA
POLYMER ENCYCLOPEDIA
SUPER BLUE
SOFTWARE DU JOUR
ULRICH'S PLUS
VLB AKTUELL
WER LIEFERT WAS?
WHITAKER'S BOOKBANK